

דברי חתן פרס עמוס דה-שליט לשנת תש"ע

אייל סיני, תיכון עירוני ב' ע"ש רבין, מודיעין

מורים ואורחים יקרים, חברי ועדת הפרס ואנשי מכון ויצמן,

אני נרגש מאוד לעמוד כאן בפניכם ולקבל את הפרס ע"ש פרופסור עמוס דה-שליט ז"ל. ברצוני להודות לוועדת הפרס על בחירתה בי. זכיתי בכך שעבודתי תוכר בידי מכון ויצמן והמחלקה להוראת המדעים שבו. זהו כבוד גדול עבורי.

תודה מיוחדת אני חב להוריי שאני כה שמח שזכו לראותי מקבל פרס חשוב זה במקצוע שאותו אני כה אוהב.

תודה למירית סיני שעצותיה וראיית עולמה ההומנית השפיעו על גישתי לבני אדם בכלל ולתלמידים בפרט.

תודה לחמשת ילדיי שאני כה אוהב ונותנים לי כוחות כה רבים.

אני עוסק בחינוך והוראה זה 22 שנים. עיקר עבודתי מתרכז לאורך השנים ביישובי הפריפריה.

לימדתי בקריית שמונה ובקריית מלאכי וכעת, בצד עבודתי כמורה בתיכון עירוני ב' ע"ש רבין במודיעין, אני עובד כיועץ פדגוגי בתכנית עתידים להוראה - תכנית להכשרת מורים ליישובי הפריפריה.

במעבדה שלי תלוי, בצד מאמרים שונים בנושאי מדע ואיכות סביבה, נאום של יצחק רבין מ-1992 בכנס פו"מ. נאום על תרבות ה"יהיה בסדר" בצבא. רבין התרעם על חוסר היסודיות, המקצועיות והרצינות בתחומים מסוימים בצבא.

"לאחת הבעיות הכואבות שלנו יש שם, שם פרטי ושם משפחה - צירוף המילים "יהיה בסדר!" צירוף המילים הזה, שרבים מאתנו שומעים בחיי היום-יום של מדינת ישראל, הוא בלתי נסבל. מאחורי שתי המילים האלה חבוי בדרך כלל מה שלא "בסדר": יהירות ותחושת ביטחון עצמי מופרז, כוח ושררה שאין להם מקום. ה"יהיה בסדר" מלווה אותנו כבר זמן רב, שנים, והוא סממן לאווירה הגובלת בחוסר אחריות ברבים מתחומי חיינו.

ה"יהיה בסדר" - אותה טפיחת כתף חברמנית, אותה קריצת עין, אותו "סמוך עלי" - הוא סממן לחוסר סדר ומשמעת, למקצועיות שאיננה, לבטלנות שישנה. אווירת ה"חפיף" היא לצערי הרב נחלת ציבורים רבים בישראל, לאו דווקא בצה"ל. היא אוכלת בנו בכל פה. ואנחנו כבר למדנו בדרך הקשה והכואבת ש"יהיה בסדר" - פירושו שהרבה מאוד לא "בסדר".

הדברים נאמרו ב-1992, ונדמה שנאמרו רק אתמול.

תרבות זו הביאה, בין השאר, להזנחה ולאטימות שגרמו לאסון הנורא בשַרְפָה בכרמל.

תרבות זו היא בין הגורמים לשפל במערכת החינוך. מערכת שבה התוצאות נמדדות בטווחי זמן ארוכים, וקשה ליצור בה קיצורי דרך.

במערכת החינוך אין אמנם להבות גדולות האוכלות-כול במהירות רבה, אולם יש בה גחלים לוחשות אשר באופן עקבי מאכלות כל חלקה טובה.

אנו עדים לירידת ערך ההשכלה, לאקלים חברתי המונע העמקה וטיפוח של ערכי תרבות ורוח, לזילות של המאמץ

האינטלקטואלי, לשיח הגולש לעתים לסגנון בוטה, כוחני ואלים.

בתי הספר מושפעים ממגמות אלו בחברה. אולם מערכת החינוך במקום להוות סכר כנגדן, תורמת בעצמה להתחזקותן. זאת, בין השאר, באמצעות הפיכת ציוני בחינות הברגרות והבחינות הבינלאומיות לחזות הכול, בחיפוש אחרי קיצורי דרך כגון מיקוד חומר הלמידה, מועדי ב' וכגון אלו, בראיית התלמיד כ"לקוח" וביצירת שיח המבוסס בעיקר על זכויות ופחות על חובות.

בחרתי להיות מורה. אני רואה זאת כזכות גדולה לעסוק בחינוך ואף יותר מכך ללמד פיזיקה - מקצוע מרתק ובעל תפקיד כה חשוב בתרבות ובהוויה האנושית.

ניסיתי לאורך כל שנותיי כמורה להקפיד על רצינות, התמדה, פתיחות אינטלקטואלית, סקרנות וחשיבה ספקנית.

אולם בשנים האחרונות אני חרד. חרד לעתיד החינוך ומכאן חרד לעתיד החברה והמדינה.

אני חש שאנו המורים בכלל ומורי הפיזיקה בפרט עוצרים בכוחות אחרונים את ההידרדרות במדרון החלקלק. מחזיקים בקושי את האצבע בסכר.

אני מאמין שדבריי מבטאים את רחשי לבם של מורים רבים אחרים ומקווה שיהיה מי שיקרא אותם.

הכרה בצורת פרס ניתנת למספר קטן של מורים, בעוד שרבים כל כך בינינו עוסקים יומיום בעבודה קשה ותובענית, עבודה שאינה זוכה להכרה ולתודה הראויים. אני רוצה לנצל הזדמנות זו להביע הוקרתי כאזרח וכמורה לעבודתו של הציבור הגדול והמכובד מאוד בעיניי שיושב כאן. ציבור שעושה כל מאמץ, ללא תנאים ובשכר משפיל, לקדם את הוראת הפיזיקה.

ולסיום, אני רוצה להקדיש את הפרס לאחי עמיר ז"ל. עמיר שנפל לפני 26 שנים, בגיל עשרים, בלבנון, ואשר דמותו מדרבנת אותי עד היום לעשייה למען הכלל ומאפשרת לי לגייס את הכוחות הדרושים להמשך עבודתי.

תודה.

אייל סיני

דברי חתן פרס עמוס דה-שליט לשנת תש"ע,

חזי יצחק, תיכון סביבתי, מדרשת שדה בוקר

ברכות

אני מודה לוועדת הפרס ולפרופ' בת שבע אלון על הבחירה שלי כמורה מצטיין. זהו באמת כבוד גדול, וביחוד משום שזכיתי באותו הפרס שהוענק לברנד סרינג בשנה שעברה. ברנד היה מתרגל שלי בקורס גלים בשנה א' באוניברסיטה העברית, ובתור סטודנטים הערצנו אותו.

אני מודה לאשתי ולבני משפחתי, להוריי ולהורי אשתי שמכבדים אותי ברגע מרגש זה.

היסטוריה

לפני 23 שנים, בהיותי סטודנט לפיזיקה בשנה השנייה, עלו שני סטודנטים על הקתדרה בסיום אחת ההרצאות וביקשו את רשות הדיבור. הם סיפרו על כך שהם התנדבו לשנת שירות בירוחם במטרה ללמד פיזיקה בתיכון, וניסו לגייס סטודנטים נוספים לפרויקט. אחד החברים שישב לידי שאל אותי איפה זה ירוחם; הוא פשוט לא שמע מעודו על המקום. באותו רגע החלטתי שבסיום לימודי התואר הראשון, אעבור דרומה לנגב, ולא רק כדי ללמד פיזיקה; חשבתי שהנגב הוא האזור האידיאלי לרכיבת אופניים. עברתי לשנה למצפה רמון ואחר לתיכון הסביבתי במדרשת שדה בוקר ולאחר שנה כבר היה לי ברור שהנגב והמדבר - זה המקום בשבילי. לירוחם לא צריך לדאוג - יש לה מורה מצוינת לפיזיקה, רחל קנול, שעושה שם עבודה נפלאה.

מדבר

בכוונה לא אמרתי "לרדת" לנגב, כי לנגב צריך לעלות גם במובן הטופוגרפי - כי בנגב הרים גבוהים שמתנשאים בגובהם כמו הרי הגליל - וגם במובן הרוחני. כבר אמרו חז"ל: "הרוצה להחכים ידרים, והרוצה להעשיר - יצפין", וזאת משום שהמנורה שהייתה סמל החוכמה הייתה בצד הדרומי של העזרה. לי יש הסבר נוסף שאומר שהמדבר מציב אתגרים רבים בפני הצמחים, בעלי החיים והאדם. האקלים הקיצוני המתבטא בחום בהפרשי טמפרטורות גדולים בין יום ללילה ובין חורף לקיץ, מיעוט המשקעים ופיזורם בזמן ובמרחב, מחייבים את מי שרוצה לחיות במדבר לגלות תושייה ולפתח מנגנונים ייחודיים כדי להתגבר על הקשיים הללו. במדבר אתה לא יכול להיות רגיל ושגרת; ה"רגיל" לא שורד וייתכן שייאלץ לעבור צפונה למקומות הנוחים יותר, הירוקים יותר. כדי לשרוד במדבר אתה חייב להיות מקורי וחדשני ולפתח פתרונות ייחודיים. גם התורה ניתנה במדבר, כי רק במדבר, לנוכח ההרים החשופים, הגאיות והמצוקים האדם מרגיש את אפסותו ושבריריותו, ואז הוא מגיע למצב רוחני שבו הוא יכול לקבל את התורה.

מדבר ופיזיקה

ואת המטפורה של המדבר אני משליך על הוראת הפיזיקה בתיכון. בתור מורים, אנו חייבים להיות מקוריים וחדשניים, לפתח יוזמות ותכניות חדשות כדי לשרוד במקצוע הקשה והתובעני הזה. מורי הפיזיקה היו תמיד חלוץ והולך לפני

המחנה, וכך זה צריך להמשיך. לאחר יותר מ-20 שנות הוראה, אני רואה שני נושאים חשובים מאוד. הראשון הוא חיזוק המורים הן בתחום הידע התוכני והן בידע הפדגוגי. המורים חייבים להתנסות במחקר מדעי בהיקף כשלהו. מחקר הוא הרפתקה, דרך שאתה יודע את ראשיתה אבל לא את סופה. המורה חייב לחוות את ההרגשה של הליכה על קרקע לא בטוחה, את ההרגשה שאין תשובות לכל השאלות, את הספק ואת העמימות ולבסוף את הרגשת הניצחון של ההתגברות על כל המכשולים הללו. אין לי ספק שהתנסות כזו תשפר את רמת ההוראה ואת העניין של המורים במקצוע הפיזיקה. את השינויים האמתיים בחינוך יובילו המורים. לכן צריך לתמוך בתכניות שיחזקו את המורים בשטח ולא להיגרר למגמה שרווחת כיום שלפיה האחריות מועברת לגופים חיצוניים.

והדבר השני הוא פועל יוצא של התנסות זו. שיטת ההוראה חייבת לכלול כמה שיותר התנסויות חקר או פעילויות שבהן התלמידים הם אקטיביים, לומדים על ידי התנסות. רק כך ניתן יהיה ליצור קשר אינטימי בין התלמידים לבין המושגים והתוכן הפיזיקלי וכן לפתח את החשיבה הפיזיקלית שכל אחד מאתנו יודע מהי, אם כי לא קל להגדירה. ההסברים הפרונטליים צריכים להיות לא ארוכים ותמציתיים. אני יודע שהדבר הוא בעייתי בכיתות גדולות, אבל אני גם יודע שלכך צריך לשאוף, כי זו הרוח של הפיזיקה שאנו רוצים להקנות לתלמידים.

פיזיקאים לא מוותרים.

ולדעתי, הרוח הזו אומרת שמורים ותלמידים צריכים להשקיע זמן ומאמץ כדי להבין תופעה פיזיקלית לעומקה. גם התופעות הפשוטות ביותר טומנות בחובן בעיות מורכבות יותר ברגע ששואלים את השאלות הנכונות. כדי להפנים את החוקים הפיזיקליים ואת היכולת לפתור בעיות, יש להשקיע מאמץ ניכר וחשיבה רבה ומתמשכת. מי שיבחר בדרך הקלה, לא יגיע רחוק. על קיר המעבדה כתבתי (או נכון יותר, אשתי כתבה) את המשפט שאני מאמין בו "הפיזיקאים לא מוותרים". העקשנות וחוסר הווייתור הם חלק בלתי נפרד מכל ההישגים המדעיים הגדולים. קפלה, ניוטון, איינשטיין ועוד רבים אחרים השקיעו את כל מרצם וחייהם כדי לגלות חוקי פיזיקה חדשים. אני חושב שאם משהו מהרוח הזו של עקשנות, חוסר ויתור והתגברות על מכשולים ידבק בתלמידנו, נוכל להגיע להישגים גדולים בעתיד.

חזי יצחק